

Domnul Osache știa că Willy n-o să mai zăbovească mult pe lumea asta. Tusea se cuibărise în el de mai bine de șase luni și amărâtul nu mai avea acum nici o șansă să scape vreodată dracului de ea. Lent, dar inexorabil, fără nici un semn de ameliorare, tusea asta ajunsese de sine stătătoare, înaintând de la un hârâit slab, înecat în flegmă, al plămânilor, la 3 februarie, până la horcăituri convulsive, cu expectorări explozive de spută, în toiul verii. Destul de rău și până aici, dar în ultimele două săptămâni, în muzica bronhială se insinuase o tonalitate nouă – ceva strident și aspru și percutant – și crizele veneau acum atât de des încât erau aproape continue. De fiecare dată când începea una, domnul Osache mai că se aștepta ca trupul lui Willy să plesnească sub valurile de presiune care-i bombardau cutia toracică. Își închipuia că avea să urmeze sângele și sâmbătă după-amiază, când acest moment fatal a venit, a fost ca și cum toți îngerii din ceruri ar fi deschis gura și ar fi început să cânte. Domnul Osache a văzut asta cu ochii lui, stând pe marginea drumului dintre

Washington și Baltimore, în timp ce Willy scuipa în batistă câteva cheaguri nenorocite de materie roșiatică, și atunci și acolo și-a dat seama că se dusesse și ultimul dram de speranță. Duhoarea morții îl năpădise pe Willy G. Christmas și așa cum e sigur că soarele este o lampă așezată între nori care se stinge și se aprinde în fiecare zi, la fel de sigur era că se apropia sfârșitul.

Ce putea să facă un biet câine? Domnul Osache fusese împreună cu Willy din primele sale zile de cățel, iar acum îi era aproape cu neputință să-și imagineze o lume care nu l-ar fi avut pe stăpânul lui în ea. Fiecare gând, fiecare amintire, fiecare particulă de pământ și de aer erau saturate de prezența lui Willy. Obișnuințele nu se dau duse și există fără îndoială o brumă de adevăr în zicala „Nu înveți cal bătrân în buiestru“, dar nu numai dragostea și devotamentul îl făceau pe domnul Osache să se teamă de ceea ce avea să urmeze. Era o spaimă pur ontologică. Scoateți-l pe Willy din lume și, după toate probabilitățile, lumea însăși va înceta să existe.

În dimineața aceea de august, în timp ce se târa pe străzile din Baltimore împreună cu stăpânul lui suferind, domnul Osache se afla în această situație fără ieșire. Un câine rămas singur nu e cu nimic mai bun decât un câine mort și după ce Willy își va da sufletul, tot ce mai avea de așteptat era propria-i pieire iminentă. Willy îl avertizase de mai multe zile în această privință și domnul Osache

învățase lecția pe dinafară: cum să se ferească de hingheri și de polițiști, de furgonetele închise și de mașinile nemarcate, de ipocriții din așa-zisele societăți umanitare. Indiferent cât de ademenitor ți-ar vorbi ei, cuvântul *adăpost* înseamnă bucluc. Ar începe cu o plasă și cu seringi cu tran-chilizante, ar degenera într-un coșmar cu cuști și lumini fluorescente și s-ar încheia cu o injecție letală sau cu o doză de gaz toxic. Dacă domnul Osache ar fi aparținut vreunei rase recognoscibile, ar fi avut o șansă în concursurile zilnice de frumusețe în beneficiul celor dornici să-și ia un câine, dar ortacul lui Willy era un ghiveci de specii – în parte collie, în parte labrador, în parte spaniel, în parte enigmă canină – și, pentru ca lucrurile să stea și mai rău, blana lui răpciugoasă era plină de scaieți, gura îi mirosea urât, iar ochii lui injectați exprimau o tristețe perpetuă. Nimeni nu avea să dorească să-l salveze. Pentru a folosi expresia preferată de bardul vagabond, finalul era scris în piatră. Dacă nu-și găsea alt stăpân cât ai bate din palme, domnul Osache era o javră sortită să dispară de pe fața pământului.

— Și dacă nu te dau gata puștile care te fac să-ți pierzi cunoștința, a continuat Willy în dimineața aceea cețoasă din Baltimore, ținându-se de un felinar ca să nu cadă, mai sunt o mie de alte chestii care au s-o facă. Te avertizez, *kemo sabe*. Dacă nu-ți găsești alt fraier, zilele tale sunt numărate. Uită-te un pic la burgul ăsta lugubru. La fiecare colț de

stradă e un restaurant chinezesc, și dacă-ți închi-pui cumva că n-au să fie mulți cărora să le lase gura apă când te vor vedea hoinărind pe acolo, înseamnă că n-ai habar de bucătăria orientală. Se dau în vânt după gustul de câine, amice. Bucătarii prind câinii vagabonzi și-i măcelăresc chiar lângă ușa din dos a bucătăriei – zece, douăzeci, treizeci de câini pe săptămână. Pot să-i treacă în meniu ca rațe sau ca porci, dar inițiatii știu despre ce este vorba, mâncării rafinați nu pot fi păcăliți. Dacă nu vrei să sfârșești pe un platou în chip de *moo goo gai pan*, gândește-te de două ori înainte de a da din coadă în fața unei bodegi ținute de gălbejiți. Ai priceput aluzia, domnule Osache? Cunoaște-ți dușmanul – și după aceea păstrează distanța.

Domnul Osache a înțeles. Întotdeauna înțelegea ce-i spunea Willy. Așa fusese de când ținea minte și acum ajunsese să priceapă ingli-zește la fel de bine ca orice alt imigrant care petrecuse șapte ani pe pământ american. Era, desigur, a doua limbă, una foarte diferită de cea pe care o învățase de la mama lui, dar chiar dacă pronunția lui lăsa oarecum de dorit, ajunsese să stăpânească chițibușurile sintaxei și ale gramaticii. Nimic din toate astea nu trebuie să pară bizar sau neobișnuit la un animal cu inteligența domnului Osache. Majoritatea câinilor dobândesc o bună cunoaștere practică a vorbirii bipezilor, dar în cazul domnului Osache era și avantajul de a fi fost binecuvântat cu un stăpân care nu-l trata ca pe un inferior. Fuseseră

de la bun început tovarăși de chef și dacă țineai seama că domnul Osache era nu numai cel mai bun prieten al lui Willy, ci singurul său prieten, și mai adăugai faptul că Willy era un tip îndrăgostit de sunetul propriei sale voci, un veritabil maniac al trăncănelii, care se oprea rareori din vorbit din clipa când deschidea ochii dimineța până noaptea când cădea beat mort, părea cât se poate de normal ca domnul Osache să se simtă atât de în largul lui în jargonul băștinașilor. Ținând seama de toate cele de mai sus, era de mirare doar că nu învățase să vorbească el însuși mai bine. Nu că n-ar fi făcut eforturi serioase, dar biologia îi era potrivnică și conform configurației botului, a dinților și a limbii hărăzite de soartă, maximum ce putea face era să emită o serie de ham-hamuri și hau-hauri și uuuuri, un tip de discurs hăulit, neclar. Era dureros de conștient de distanța care separa aceste zgomote de fluentă, dar Willy îl lăsa mereu să spună ce avea de spus și, la urma urmei, asta era tot ce conta. Domnul Osache avea dreptul să-și aducă obolul, stăpânul lui îi acorda atunci toată atenția, iar dacă vedeai chipul lui Willy când urmărea strădania prietenului său de a se comporta ca un membru al tribului uman, puteai să juri că-i soarbe fiecare vorbă.

La Baltimore, în duminica aceea sumbră, domnul Osache n-a deschis totuși gura. Veniseră ultimele zile pe care le mai era dat să le petreacă împreună, poate chiar ultimele ore, și nu era

momentul să se lanseze în discursuri lungi și în digresiuni întortocheate, nu era momentul pentru extravaganțele de altădată. Anumite situații impun tact și disciplină, iar acum, când se aflau la o asemenea ananghie, era mult mai bine să-și țină gura și să se poarte ca un câine bun și credincios. L-a lăsat pe Willy să-i prindă lesa de zgardă fără să protesteze. Nu se plângea că nu mai mâncase de treizeci și șase de ore. Nu adulmeca aerul în căutare de miresme feminine. Nu se oprea să ude fiecare felinar și fiecare hidrant. Mergea pur și simplu la pas pe lângă Willy, urmându-și stăpânul în timp ce cercetau drumurile pustii în căutarea numărului 316 de pe strada Calvert.

Domnul Osache n-avea nimic împotriva orașului Baltimore ca atare. Nu mirosea mai urât decât oricare alt oraș în care trăseseră de-a lungul anilor, dar, cu toate că înțelegea scopul acestei călătorii, îl necăjea gândul că un om se poate hotărî să-și petreacă ultimele clipe de pe acest pământ într-un loc unde nu mai fusese nicio dată înainte. Un câine n-ar face nicicând o asemenea prostie. Și-ar lua rămas-bun de la lume și după aceea ar avea grijă să-și dea sufletul pe teren familiar. Willy mai avea însă de înfăptuit două lucruri înainte de a muri și, cu încăpățânarea lui caracteristică, își pusese în cap că există o singură persoană care l-ar putea ajuta. Numele acelei persoane era Bea Swanson și, deoarece ultimul domiciliu cunoscut al acestei Bea Swanson era la

Baltimore, veniseră la Baltimore ca s-o găsească. Toate bune și frumoase, dar dacă planul lui Willy nu va duce la ceea ce trebuia să ducă, domnul Osache va rămâne de izbeliște în această urbe a plăcintelor cu crabi și a treptelor de marmoră și ce-o să se întâmple cu el atunci? Un telefon ar fi rezolvat problema într-un minut, dar Willy avea o aversiune filozofică față de folosirea telefonului pentru treburi importante. Mai curând ar fi mers pe jos zile întregi decât să pună mâna pe una din drăcoveniile alea și să vorbească cu cineva pe care nu putea să-l vadă. Așa că iată-i aici, după ce parcurseseră vreo trei sute de kilometri, învârtindu-se pe străzile din Baltimore în căutarea unei adrese care s-ar fi putut să nu existe.

Nici unul dintre cele două lucruri pe care Willy mai spera încă să le ducă la îndeplinire înainte de a muri nu avea prioritate față de celălalt. Fiecare era extrem de important pentru el și, întrucât timpul ajunsese prea scurt pentru a le trata separat, concepușe un plan căruia îi spunea Gambitul Chesapeake: o tentativă de ceasul al doisprezecelea de a împușca doi iepuri dintr-un foc. Primul a mai fost discutat în paragrafele precedente: să găsească un nou sălaș tovarășului său cu blană. Al doilea era să-și încheie propriile socoteli și să se asigure că manuscrisele lui vor ajunge pe mâini bune. În momentul acela, opera lui de o viață era înghesuită într-un dulăpior închiriat la capătul liniei de autobuze Greyhound de pe strada Fayette, la două

străzi de locul în care se afla împreună cu domnul Osache. Cheia era la el în buzunar și dacă nu găsea pe cineva de încredere pentru a i-o încredința, fiecare cuvânt scris vreodată de el ar fi fost distrus, aruncat, la fel ca atâtea alte bagaje nereclamate.

În cei douăzeci și trei de ani care trecuseră de când și-a luat numele de Christmas, Willy umpluse cu scrierile lui paginile a șaptezeci și patru de caiete. Acestea cuprindeau poeme, povestiri, eseuri, note de jurnal, epigrame, reflecții autobiografice și primele o mie opt sute de versuri ale unui poem-epic-în-curs-de-scriere, *Zile de hoinăreală*. Majoritatea acestor opere fuseseră compuse pe masa de bucătărie din apartamentul din Brooklyn al mamei lui, dar, de la moartea ei survenită cu patru ani în urmă, fusese silit să scrie în aer liber, adesea înfruntând forțele naturii în parcuri publice și pe alei pline de praf, în timp ce se străduia să-și aștearnă gândurile pe hârtie. În străfundul tainic al inimii lui, Willy nu-și făcea iluzii despre sine. Știa că este un suflet tulburat și nepotrivit pentru lumea asta, dar știa și că îngropase în caiete multe lucruri bune și din acest motiv avea cel puțin dreptul de a ține fruntea sus. Poate că dacă și-ar fi luat mai scrupulos doctoriile, sau dacă trupul lui ar fi fost un pic mai puternic, sau dacă nu i-ar fi plăcut atât de mult berea și spirtoasele și vacarmul din baruri, ar fi putut să scrie și mai multe lucruri bune. Perfect posibil, dar acum era prea târziu pentru a-și mai

bate capul cu regretele și erorile. Willy scrisese ultima propoziție pe care avea s-o scrie vreodată și nu mai rămăseseră decât puține tic-tacuri în ceas. Cuvintele din dulăpior erau tot ce avea de arătat. Dacă aceste cuvinte ar fi dispărut, ar fi fost ca și cum el n-ar fi trăit niciodată.

Acesta era locul în care intra în scenă Bea Swanson. Willy știa că e un glonț tras la întâmplare, dar dacă și când ar fi reușit s-o găsească, era convins că ea ar fi făcut pe dracu-n patru ca să-i vină în ajutor. Cândva, în vremurile de demult, când lumea era încă tânără, doamna Swanson fusese profesoara lui de engleză la liceu și, dacă n-ar fi fost ea, e puțin probabil că ar fi avut vreodată curajul de a se considera scriitor. Pe atunci era încă William Gurevitch, un băiat costeliv de șaisprezece ani, pasionat de cărți și de jazul beebop, iar ea l-a luat sub aripa ei și i-a potopit primele scrieri cu laude atât de excesive, atât de disproportionale în raport cu meritele lor reale, încât începuse să creadă despre sine că este viitoarea mare speranță a literaturii americane. Problema nu este dacă ea avusese sau nu dreptate, căci în stadiul acela rezultatele sunt mai puțin importante decât ceea ce promiți, iar doamna Swanson îi recunoscuse talentul, văzuse scânteia din sufletul lui novice, și nimeni nu poate realiza ceva în viață fără ca cineva să creadă în el. E fapt dovedit, și în timp ce jumătate din elevii cursului inferior de la Midwood High vedeau în doamna Swanson

o femeie bondoacă de patruzeci și ceva de ani cu brațe groase care tresăltau și tremurau ori de câte ori scria la tablă, Willy o considera frumoasă, un înger din ceruri cu chip uman.

Cu toate astea, în toamnă, când a reînceput școala, doamna Swanson nu mai era acolo. Soțul ei găsisese un alt post la Baltimore, și cum doamna Swanson nu era numai profesoară, ci și soție, ce altceva ar fi putut face decât să părăsească Brooklynul și să se ducă acolo unde se ducea domnul Swanson? A fost o lovitură dură pentru Willy, dar ar fi putut să fie și mai rău, pentru că, deși era departe, profesoara lui nu l-a uitat. În următorii câțiva ani, doamna Swanson a întreținut o corespondență intensă cu tânărul ei prieten, continuând să citească și să comenteze manuscrisele pe care el i le expedia, să-și amintească de ziua lui de naștere dăruindu-i vechi discuri cu Charlie Parker și să-i sugereze reviste modeste cărora putea începe să le trimită texte. Scrisoarea de recomandare emfatică, de un entuziasm debordant, pe care a scris-o pentru Willy în ultimul lui an de școală, l-a ajutat să obțină o bursă completă la Columbia. Doamna Swanson era muza, protectoarea și *portbonheur*-ul lui reunite într-o singură persoană, iar în acea perioadă a vieții lui, speranțele lui Willie erau nemărginite. A venit însă schizo-eclipsa din 1968, demențialul fandango al adevărului sau al consecințelor dansat pe o sârmă de înaltă tensiune. L-au închis într-un spital și, după șase luni

de tratament cu șocuri și terapie psihofarmacologică, n-a mai fost niciodată același. Willy intrase în rândurile celor ce-și duc traumele pe picioare, și cu toate că a continuat să-și pritocească poemele și povestirile, să scrie și când era bolnav și când era sănătos, nu mai reușea decât rareori să răspundă la scrisorile doamnei Swanson. Motivele n-au nici o importanță. Poate că Willy se simțea prea stânjenit pentru a rămâne în contact cu ea. Poate că era distras, preocupat de alte îndeletniciri. Poate că-și pierduse credința în serviciul poștal american și nu mai avea încredere că factorii nu-și vor băga nasul în scrisori înainte de a le preda. Într-un fel sau altul, corespondența cândva voluminoasă cu doamna Swanson se redusese aproape la zero. Vreme de un an sau doi, s-a rezumat la câte o carte poștală sporadică, întâmplătoare, apoi la felicitarea de Crăciun cumpărată de gata și după aceea, cam de prin 1976, s-a oprit cu totul. De atunci nu mai schimbaseră nici măcar o silabă unul cu altul.

Domnul Osache știa toate astea și tocmai de aceea era îngrijorat. Trecuseră șaptesprezece ani. Pentru numele lui Dumnezeu, pe vremea aceea președinte era Gerald Ford și nici el însuși nu fusese zămislit decât cu un deceniu mai târziu. Pe cine încerca Willy să ducă de nas? Gândiți-vă la toate lucrurile care se pot întâmpla într-un asemenea răstimp. Gândiți-vă la schimbările care pot interveni în șaptesprezece ore sau șaptesprezece minute – ca să nu mai vorbim de șaptesprezece

ani. În cel mai bun caz, doamna Swanson se mutase probabil la altă adresă. Bătrânica trebuie să se apropie de șaptezeci de ani și, dacă nu-i senilă și nu locuiește într-un parc de remorci în Florida, mai mult ca sigur că a murit. Willy recunoscuse asta de dimineată, când începuseră să bată străzile din Baltimore, dar ce naiba, zisese, era singura lor șansă, și dacă viața e oricum un joc de noroc, de ce să nu mergi la risc?

Ah, Willy ăsta! Spusese atâtea povești, vorbise simultan pe atâtea voci, încât domnul Osache nu știa ce să mai creadă. Ce era adevărat și ce era fals? Greu de știut când aveai de-a face cu un personaj atât de complex și fantezist ca Willy G. Christmas. Domnul Osache putea să depună mărturie pentru lucrurile pe care le văzuse cu ochii lui, pentru ceea ce încercase pe pielea lui, dar el și Willy fuseseră împreună doar șapte ani, iar faptele din cei treizeci și opt de ani anteriori erau mai mult sau mai puțin la ghiceală. Dacă nu și-ar fi petrecut pruncia locuind sub același acoperiș cu mama lui Willy, întreaga poveste ar fi rămas tenebroasă, dar ascultând ce spusese doamna Gurevitch și comparând afirmațiile ei cu acelea ale fiului ei, domnul Osache izbutise să încropească un portret rezonabil de coerent al lumii lui Willy așa cum arătase înainte de intrarea lui în ea. Cu o mie de amănunte lipsă. Cu o mie altele foarte confuze. Domnul Osache intuia însă în linii mari, simțea cam cum arătase și cum nu.

Nu fusese, de exemplu, bogată și nu fusese veselă, iar aerul apartamentului fusese îmbibat adesea de amărăciune și disperare. Ținând seama de tot ce îndurase familia înainte de a debarca în America, chiar faptul că David Gurevitch și Ida Perlmutter izbutiseră să aibă un fiu era probabil un miracol. Dintre cei șapte copii ai bunicilor lui Willy, născuți la Varșovia și la Lodz între 1910 și 1921, numai ei doi au supraviețuit războiului. Numai ei n-au avut numere tatuate pe antebrăț, numai ei au avut norocul de a se salva. Asta nu înseamnă însă că le-a fost ușor, iar domnul Osache auzise destule istorisiri care făcuseră să i se ridice perii măciucă. Au fost cele zece zile pe care le-au petrecut ascunși într-un spațiu cât o cușcă dintr-un pod din Varșovia. A fost drumul de o lună de la Paris până în Zona Liberă din sud, timp în care au rămas în viață dormind prin poduri cu fân și furând ouă. A fost lagărul de refugiați de la Mende, au fost banii plătiți ca mită pentru a căpăta bilete de liberă trecere și cele patru luni de infern birocratic de la Marsilia în timp ce așteptau vizele de tranzit spaniole. A urmat îndelungata comă a imobilității la Lisabona, copilul născut mort de Ida în 1944, cei doi ani de contemplare a Atlanticului în timp ce războiul se prelungea, iar ei rămâneau fără bani. În 1946, când au ajuns în Brooklyn, părinții lui au început nu atât o viață nouă, cât o viață postumă, un interval între două morți. Tatăl lui Willy, cândva tânăr avocat capabil

în Polonia, a cerșit o slujbă de la un văr îndepărtat și și-a petrecut următorii treisprezece ani tram-balându-se cu autobuzul de pe Strada 7 până la o fabrică de nasturi de pe Strada 28 Vest. În primul an, mama lui Willy a completat venitul familiei dând lecții de pian acasă la ea unor copilandri evrei, dar asta a luat sfârșit într-o dimineață din noiembrie 1947 când Willy și-a ițit între picioarele ei fața micuță și, în mod neașteptat, a refuzat să moară.

A crescut ca american, un puști din Brooklyn care bătea mingea pe străzi, citea noaptea sub pătură revista *Mad* și-i asculta pe Buddy Holly și pe Big Bopper. Nici unul dintre părinții lui nu era în stare să conceapă asemenea lucruri, dar din punctul lui de vedere asta pica foarte bine, deoarece principalul său scop în viață era pe atunci să reușească să se convingă că mama și tatăl lui nu erau adevărații lui părinți. Îi considera niște ființe stranii, cât se poate de stânjenitoare, niște neadaptați cu accentul lor polonez și cu prețiozitatea comportamentului lor afectat, de străini, și fără să aibă nevoie să se gândească cu tot dinadinsul la asta, a înțeles că singura lui speranță de supraviețuire consta în a le rezista în toate împrejurările. Când tatăl lui a murit subit la patruzeci și nouă de ani, răpus de un atac de inimă, durerea lui Willy a fost atenuată de un simțământ secret de ușurare. La numai doisprezece ani, abia ajuns în pragul adolescenței, își formulase filozofia după care

avea să se conducă toată viața: să caute necazul cu lumânarea oriunde l-ar fi putut găsi. Cu cât viața ta era mai mizerabilă, cu atât erai mai aproape de adevăr, de miezul dur al existenței, și ce poate fi mai îngrozitor decât să-ți pierzi părintele la șase săptămâni după a douăsprezecea ta aniversare? Așa ceva te consacră ca figură tragică, te descalfică pentru cursa nevrednică a speranțelor deșarte și a iluziilor sentimentale, îți conferă o aură de suferință legitimă. Adevărul era însă că Willy nu suferise cine știe ce. Tatăl lui fusese întotdeauna o enigmă, un bărbat predispus la tăceri care durau o săptămână și la izbucniri subite de mânie, și nu numai o dată îl plesnise pe Willy pentru cea mai mică, mai neînsemnată abatere. Nu, nu era greu să te adaptezi la o viață fără acest sac de explozibil. Nu trebuia să faci nici cel mai mic efort.

Sau cel puțin așa socotea bunul Herr Doktor Osache. N-aveți decât să-i ignorați opinia, dar în cine altcineva sunteți gata să aveți încredere? După ce-a ascultat poveștile astea vreme de șapte ani, nu și-a câștigat oare dreptul de a fi numit cea mai de seamă autoritate mondială în materie?

Așadar, Willy a rămas singur cu mama lui. Mai nimeni n-ar fi considerat-o agreabilă, dar cel puțin își ținea mâinile acasă și manifesta cantități apreciable de afecțiune față de el, destulă căldură sufletească pentru a contrabalansa perioadele în care-l cicălea și-l ocăra și-l călca pe nervi. Una peste alta, Willy a încercat să fie un fiu bun. În rarele

momente în care era în stare să nu se gândească la sine însuși, făcea chiar efortul conștient de a fi amabil cu ea. Dacă aveau divergențe, acestea decurgeau nu atât din animozitate personală, cât din vederile lor diametral opuse asupra lumii. Din experiența ei scump plătită, doamna Gurevitch știa că lumea stă la pândă ca s-o înhațe și-și trăia viața în consecință, făcând tot ce-i stătea în puteri pentru a se feri din calea răului. Willy știa și el că lumea stă la pândă ca să-l înhațe, dar, spre deosebire de mama lui, nu-și făcea scrupule când era vorba să riposteze. Diferența consta nu în pesimismul unuia în contrast cu optimismul celuilalt, ci în faptul că pesimismul unuia dusese la un etos al fricii, în timp ce al celuilalt dusese la un dispreț zgomotos, arțăgos față de Tot-Ce-Mișcă. Unul s-a strâns în el, celălalt a sărit la bătaie. Unul respecta limitele impuse, celălalt le încălca cu tot dinadinsul. Se aflau de cele mai multe ori pe poziții diametral opuse și, pentru că Willy constatare că e foarte ușor să-și șocheze mama, rareori rata ocazia de a provoca o dispută. Dacă ea ar fi avut destulă minte pentru a bate puțin în retragere, probabil că el nu și-ar fi susținut cu atâta insistență punctele de vedere. Antagonismul ei îl inspira, îl împingea spre poziții și mai radicale, iar când a venit vremea să plece de acasă pentru a se duce la colegiu, s-a autodistribuit în rolul pe care și-l alesese: de nemulțumit, de rebel, de poet proscris care se târăște prin șanțurile unei lumi în ruină.